

PALOVIC, Zuzana – BEREGHÁZYOVÁ, Gabriela. *Slovenskí vystahovalci: História slovenského vystahovalectva*. Bratislava: Global Slovakia, 2024. 383 s. ISBN 978-80-974696-0-3.

Publikácia *Slovenskí vystahovalci: História slovenského vystahovalectva* predstavuje interdisciplinárnu sondu do fenoménu masovej emigrácie Slovákov, ktorá v období prelomu 19. – 20. storočia výrazným spôsobom formovala demografické, ekonomické a kultúrne charakteristiky slovenskej populácie. Autorky aplikujú kombináciu historickej analýzy, sociologického výskumu a biografického naratívu, čím poskytujú komplexný pohľad na túto problematiku.

Kniha je vystavaná na syntéze archívnych materiálov, orálnej histórie a ikonografických zdrojov využívajúc metódu kvalitatívneho výskumu založenú na prípadových štúdiách jednotlivých emigrantských rodín. Autorky rozdelili obsah do dvoch základných častí – *Dejiny vystahovalectva* a *Príbehy*.

Kniha ponúka komplexný pohľad na fenomén vystahovalectva, pričom na jej prvých stránkach nachádzame cenné úvodné texty od viacerých odborníkov. Historik doc. Martin Javor a genealóg Michal Rázus prispeli svojimi predslovmi, ktoré poskytujú čitateľovi širší kontext a naznačujú význam problematiky, ktorou sa kniha zaoberá.

Zuzana Palovic v prologu vyzdvihuje rok 1993 ako významný historický medzník, keď vznikla samostatná Slovenská republika a zároveň naznačuje hlavné témy, ktoré čitateľ môže v knihe očakávať. Pred samotným úvodom sa nachádza *Slovo na úvod* od oboch autoriek, ktoré ponúka stručný prehľad dejín vystahovalectva a objasňuje hlavné myšlienky knihy. Úvodná časť publikácie sa zameriava na príčiny a jednotlivé etapy vystahovalectva až po rok 1918, čím čitateľa citlivo uvádza do historického kontextu a pomáha pochopiť motivácie ľudí, ktorí sa rozhodli opustiť svoju vlasť.

V prvej časti autorky uskutočňujú makrohistorickú analýzu vystahovalectva, kde sa zaoberajú demografickými a ekonomickými determinantmi migrácie, legislatívnym rámcom a geopolitickými vplyvmi. Venujú sa aj sociokultúrnym aspektom migrácie, odpovedajú na otázky akulturácie, etnickej identity či transacionálnych sietí medzi Slovákmi a ich domovinou. V prvom okruhu *Lacná pracovná sila* autorky analyzujú príčiny emigrácie – od dopadov priemyselnej revolúcie, hospodárskej a spoločenskej situácie v Rakúsko-Uhorsku, cez maďarizačný tlak až po osobné

dôvody ako chudoba, alkoholizmus či strata pôdy. Vysvetľujú aj špecifiká jednotlivých migračných vln a rolu žien vo vysťahovalectve procese. V druhom okruhu *Cesta do neznáma* sa autorky zamerali na samotnú cestu do Ameriky – opisujú prácu vysťahovaleckých agentov, komplikácie s cestovnými dokladmi, ako aj tvrdé podmienky počas prepravy a imigračné kontroly v prístavoch. V treťom okruhu *Život v novom svete* sa autorky zamerali na realitu slovenských migrantov v USA, na ich prácu v priemysle, život v etnických komunitách, na zakladanie rodín, ale aj na náboženský život, vznik slovenských spolkov a tlače. Osobitne sa venujú otázkam identity a to vzťahu medzi Slovákmi a Rusínmi a vplyvu „Amerikánov“ na slovenskú spoločnosť v Uhorsku. V poslednom okruhu prvej časti *Malé Slovensko v Amerike* opisujú autorky rozvoj spoločenského, kultúrneho a duchovného života v diaspóre. Sledujú tiež významnú úlohu amerických Slovákov pri formovaní Československa a približujú osudy slovenských emigrantov v Kanade a Argentíne, kde ich čakali odlišné výzvy, no rovnaká túžba po novom, lepšom živote.

V druhej časti publikácie je vyrozprávaných sedemnást príbehov emigrantov, na základe ktorých vieme analyzovať ich subjektívne prežívanie migrácie, generačnú transmisiu identity, čo nám pomáha vytvárať obraz a konštrukciu kolektívnej pamäte. Rovnako tak sa tu analyzuje dopad emigrácie na Slovensko vo sfére ekonomiky, politických dôsledkov, ale dotýka sa aj otázky návratu vysťahovalcov.

Obe časti kapitoly sú doplnené empirickými dátami, štatistickými prehľadmi a autentickými výpoveďami vysťahovalcov a ich potomkov, čo umožňuje holistický pohľad na problematiku vybranej témy. Za hlavný prínos publikácie považujeme dekonštrukciu stereotypov spojených so slovenskou migráciou a identifikáciu štrukturálnych faktorov, ktoré viedli k masovému vysťahovalectvu. Oceňujeme prístup autoriek k problematike ekonomickej deprivácie uhorského vidieka, poukázanie na absenciu pracovných príležitostí či politickej nestability, ktoré mali výrazný vplyv pri rozhodovaní jednotlivcov či celých rodín emigrovať do USA. Kladne hodnotíme aj analýzu remitenčných tokov, a teda finančných prostriedkov zasielaných emigrantami, ktoré ovplyvňovali slovenské hospodárstvo a sociálnu štruktúru. Publikácia zároveň reflektuje proces etnickej integrácie a uchovania kultúrneho dedičstva v hostiteľských krajinách, predovšetkým v USA.

Napriek svojej vysokej výpovednej hodnote publikácia vykazuje niekoľko slabších stránok. Z nášho pohľadu sú niektoré historické obdobia len povrchné spracované, keďže sa publikácia primárne venuje masovej emigrácii pred rokom 1918, absentujú v nej ďalšie vlny vysťahovalectva v 20. storočí. Zároveň, kvantitatívna analýza štatistických údajov mohla byť spracovaná viac hlbkovo, nakoľko absentuje systematickejšia demografická analýza a porovnanie so širším európskym prostredím.

Publikácia *Slovenskí vysťahovalci: História slovenského vysťahovalectva* predstavuje významný príspevok do diskurzu o slovenskom vysťahovalectve a jeho dopadoch na formovanie národnej identity. Využíva interdisciplinárny prístup, ktorý prepája historické fakty s osobnými výpoveďami, čím oslovuje široké spektrum čitateľov – od akademikov až po laickú verejnosť. Napriek niektorým metodologickým nedostatkom ide o relevantné dielo, ktoré môže slúžiť ako východisko pre ďalšie výskumy v oblasti migrácie a transnacionálnej identity Slovákov v zahraničí.

Jana Ferencová